

heden en de gebeurtenissen hebben de menschen van dien tijd rijp gemaakt voor een juiste beslissing. Dr. Kuypers e.a. zouden anders deze beslissing niet hebben aangevaard.

Dat men later ongemotiveerde stakingen met deze beslissing heeft gedeeld, om iets wat verkeerd was goed te maken, kunnen de mannen van 1891 niet helpen.

De werktakingen bleven na de beslissing van het Congres niet achterwege, doch namen toe, waaruit ook tegelijk kwam vast te staan, dat de conclusiën niet passen op wat er te doen was (6). De afdeelingen Kampen en ook die van St. Anna Parochie gingen in 1893 opnieuw de kwestie aan de orde stellen, ter behandeling in de Bondsjaarvergadering van dat jaar. Men vergeet toch niet, dat de meer dan diep treurige toestanden van de arbeiders, „Patrimonium” in groote moeilijkheden bracht. Ik onthoud mij ervan, deze moeilijke toestanden hier nader te illustreeren, doch het moeilijkste van alles voor de mannen van „Patrimonium” was wel, dat zij zich bevonden in de positie van iemand, die met zijn hoofd tussen hamer en aanbeeld zat.

Hoewel in den kring van „Patrimonium” een vrij vaste opinie bestond betreffende het nemen van een besluit tot werktakingen, mag ik hier toch met alle gerustheid u schrijven, dat vóór 1899, niet dan met hooge uitzondering, vrijwel geen enkel lid van het Verbond aan een staking zich heeft bezondigd (7). Op eenen fellen strijd die tijdens deze periode plaats had, wil ik even de aandacht vestigen en den naam van een Patrimoniumman met eere noemen, n.l. dien van wijlen br. G. W. Eerbeek, die in 1895 geheel alleen stond in een staking van ± 500 signarmakers te Amsterdam. Hij heeft in die dagen veel geleden, doch heeft het door zijn beginselvastheid schitterend tegenover deze massa gewonnen (8).

Het liep destijds over het verplichte lidmaatschap, n.l. dat niemand op een fabriek mocht worden toegelaten of hij moest lid zijn van den z.g. neutralen Bond. Een staking voor Bondsfabrieken, die door zijn optreden werd verbroken.

Thans, 35 jaren later, denkt men over het verplichte lidmaatschap in onze kringen geheel anders.

Mocht het tot een strijd komen, dan zou men misschien het tegenovergestelde zien gebeuren van hetgeen in 1895 heeft plaats gehad.

Ternouzen.

HUIZINGA.

Aan den Heer Huizinga.

Waar U uw beschouwingen in brief-vorm heeft gegeven, komt het mij het eenvoudigst voor mijn „antwoord” in daarmede overeenkomende stijl te stellen. Om dat antwoord zoo beknopt mogelijk te doen blijven, plaatste ik in Uw stuk cijfers, welke correspondeeren met de hier volgende aantekeningen.

De omstandigheid, dat U nog uit eigen herinnering over het Congres-1891 en zijn voorgeschiedenis kunt schrijven, geeft aan Uw stuk een bijzondere bekoring.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELJKE SCHETSEN

Het Chillasme en het Oude Testament.

LIV.

Algeheele samenvatting.

Wanneer we thans een terugblik werpen op het geheele onderzoek dat we naar de openbaring des Heeren in het Oude Testament in betrekking tot het herstel van Israël hebben ingesteld, kunnen we het gevondene aldus samenvatten.

Reeds in de Mozaïsche wetgeving treffen we aan de mogelijkheid dat Israël, als het in het beloofde land zal gekomen zijn, van zijn God zal afwijken en daarom met verbanning uit dat land zal worden bestraft, maar uit die ballingschap ook weer door Gods genadige gunst naar het land der vaderen zal worden teruggebracht.

In den eersten tijd na de verovering van Kanaän vernemen we hiervan verder niet. Weliswaar begint zich in den tijd der Richteren reeds de afval van den Heere te vertoonen, maar de oordeelen waarmee het volk dan wordt gestraft, dragen nog niet het karakter van wegvoering in ballingschap, en in verband daarmee is dus ook nog niet van terugkeer uit die ballingschap sprake. Eerst in het gebed dat de koning Salomo bij de inwijding van den tempel bidt, vinden we een weerklank op de gedachte in de Mozaïsche wet tot uitdrukking gebracht: Salomo smeekt den Heere, wanneer de afval en het oordeel over dien afval in de wegvoering naar een vreemd land zal gekomen zijn, en de ballingen dan tot Hem in verootmoediging bidden, dat Hij dat gebed moge verhooren.

Wanneer echter na de splitsing van het volk Israël in twee koninkrijken, dat van Juda en dat van de Tien stammen, de afval al verder voortschrijdt, en daarom de wegvoering in ballingschap als de onherroepelijke Goddelijke straf aan beide wordt aangekondigd, hooren wij ook de klare en duidelijke belofte van terugkeer uit de verbanning. Hosea en Amos profeteeren de komst van de Assyrisch-Babylonische ballingschap, maar ze verzekeren eveneens dat God zijn volk daaruit zal terughalen, en hoe ver ook de kriegsgevangen kinderen van Israël naar de zede van die dagen als slaven mogen zijn weggevoerd, ze zullen terugkeeren naar der vaderen land.

Naast deze belofte van terugkeer in Kanaän staat, althans bij Amos, nog een andere heilstoezegging: de wederoprichting van de vervallen hut van David en de uitbreiding van haar heer-

1). Ik sta hierin niet alleen. Prof. Fabius bijv. heeft, zij het met ander uitgangspunt, krachtig tegen de staking gewaarschuwd. Zoo beval hij aan, dat „de christen-werklieden verklaarden, dat in het algemeen voor stakingen nooit op hen te rekenen valt”. (Studiën en Schetsen, Mei 1912, blz. 108.) De spatieering van „nooit” is van Prof. F. zelf.

2). Neen, neen; dat heb ik nergens geschreven of beweerd. Integendeel, ik heb mijn plicht geacht aan te toonen, dat mijn opvattingen niet strijden met de uitspraken van dat congres, mits men maar niet enkele zinnen, al zijn dat dan „conclusiën”, neemt zonder verband met het geheel der rapporten en besprekingen. (Zie „De Reformatie” van 2/9/1932.) Ik heb verklaard, dat de toestanden in 1891 de voor een staking ook m.i. geldige redenen in overvloed gaven, maar ook, dat het gebruik, dat men heden nog van de Congresuitspraken maakt, aan dat Congres onrecht doet.

Er zijn nog anderen, van meer beteekenis en gezag dan ik, die meenen, dat men heden niet genoeg heeft aan dat 1891-Congres. Zoo bijv. Prof. Dr. H. Bavinck, zelf mede-congressist in 1891. Want hij heeft daarna, in 1918, geklaagd over het feit, dat de Kerk, de „theologische ethiek”, niet of niet voldoende antwoordde op tal van vraagstukken, w.o. de „werktaking”.

(Zie het artikel „De Navolging van Christus en het Moderne Leven”, oorspronkelijk verschenen in de brochure „Schild en Pijl” I, No. 3, 1918; — later opgenomen in „Kennia en Leven”, Kampen, zonder jaartal, met een inleidend woord van Dr. G. B. Bavinck van Nov. 1922, zie aldaar blz. 120.) Wat voor zin zou die klacht hebben, indien de naakte „conclusiën” van het Congres, óók voor latere tijden, voor alle volgende tijden, het eind van alle tegenspreken zouden moeten zijn?

3). Een reden te meer, om ons, 40 jaar later, opnieuw te bezinnen.

4). Hiermede is mijn meening niet juist weergegeven. (zie boven no. 2). In geen enkel opzicht heb ik de mannen en de uitspraken van 1891 willen kleineren.

5). Neen; zie 4. Voorzover U dus verder op dit punt tegen mij meent in te gaan, is dit een vergissing. Ik sluit mij gaarne aan bij het meerendeel der beschouwingen van dat congres, maar lijf ze zien in het raam van dien tijd en tracht te deduceeren voor dezen tijd. U herleze mijn artikelen.

6). Precies wat ik heb beweerd, al ben ik er niet geheel zeker van, dat U en ik hier hetzelfde bedoelen. En als U dit reeds beweert t.o.v. wat vrij spoedig na 1891 geschiedde, dan beweer ik datzelfde met nog meer kracht t.o.v. dezen tijd, d.w.z. na al de hervormingen, sinds 1891, op maatschappelijk, sociaal en wetgevend gebied.

7). „Bezondigd”. Ik neem aan, dat U dit woord niet bij vergissing hebt neergeschreven. U weet, mijn opvatting gaat in dezelfde richting.

8). Ik dank U voor deze herinnering aan het vermogen van den enkeling. Groen heeft ons dat ook reeds geleerd. (Slot volgt.) A. S.

schappij over de heidenvolken. Een heilstoezegging, waarvan de vervulling eerst is te zien in de komst van onzen Heere Jezus Christus en Zijne heerschappij. Deze Messiaansche heilstoezegging staat hier nog los naast de belofte van terugkeer uit de ballingschap.

Bij Micha echter, een jongere tijdgenoot van Hosea, wordt tusschen beide het verband gelegd. Hij kondigt aan hoe het nationale herstel van Israël door terugkeer uit de ballingschap voorwaarde en grondslag is voor de verwerkelijking van de belofte van den Messias en Zijne heerschappij. En datzelfde vinden we dan eveneens bij Jesaja, die ook de verschijning van den Messias als uitvloeisel en gevolg van den terugkeer uit de ballingschap teekent.

Meer dan een halve eeuw later treedt Jeremia op. Het Tien-Stammenrijk is dan reeds lang te gronde gegaan, en het einde van het koninkrijk Juda spoedt naderbij. Het is de smartelijke taak van dezen profeet den ondergang van zijn volk niet alleen aan te kondigen maar ook mede te maken. Doch temidden van zijn onafgebroken oordeelsprediking mag ook hij de genadebelofte doen hooren: er zal weer van terugkeer sprake zijn. Deze terugkeer is niet alleen aan Juda beschoren, maar ook de reeds weggevoerde Tien Stammen zullen daarin deelen, gelijk aan deze nog vóór hun wegvoering reeds was voorzeggd. En in de vervulling van de profetie van den terugkeer zien we dan ook hoe het niet alleen Judea's zijn, die uit Babel optrekken, maar daaronder ook leden van andere stammen worden gevonden. Een bijzondere eigenaardigheid bij Jeremia is, dat hij zelfs het tijdstip van den terugkeer nauwkeurig mag aangeven: de Babylonische macht, die Juda onder den voet zal loopen, zal niet langer dan 70 jaren bestaan, en met haar ondergang zal het uur der bevrijding van de ballingen slaan. En precies zoo is het geschied: reken men den aanvang van de heerschappij van Babel vanaf het jaar 607 voor Chr., waarin aan de Assyrische wereldmacht in haar laatste overblijfsel (in Haran) een einde werd gemaakt, dan komen we met het jaar 538, waarin de stad Babel zich aan den Perzischen koning Kores of Cyrus overgaf, juist in het zeventigste jaar; en het is deze Perzische koning Kores of Cyrus geweest (zooals reeds door Jesaja was geprofeteerd) die de Joodsche ballingen verlof heeft gegeven om weer naar hun land terug te keeren. Ook in de korte profetie van Jeremia's anderen tijdgenoot Zefanja, vinden we de aankondiging dat God gericht zal oefenen over de heidensehe grootmachten, en daardoor aan zijn volk verlossing en terugkeer uit de ballingschap brengen zal.

Bij Jeremia vinden we, evenals bij zijne voor-

ZENDING EN EVANGELISATIE

Dr Dirk Bakker.

(In Memoriam).

De Gereformeerde zending leed wederom een gevoelig verlies.

Donderdag 22 Dec. overleed te Santpoort, waar hij sinds zijn emeritaat woonde, dr. D. Bakker in den ouderdom van 67 jaren.

Hij is de derde zendingsman, die ons sinds Augustus werd ontnomen.

Eerst ging J. P. Zuidema heen, die vele eigenschappen in zich verenigde; hij was onderwijzer, architect, dominé, en hij was het alles van harte. Zijn levenskracht vertoerde hij in den dienst der zending. Aan de Keucheniuschool is zijn naam onafscheidelijk verbonden. Als bouwheer heeft hij de zending duizenden bespaard; voor dien arbeid had hij singuliere gaven. En altijd en overal predikte hij den Christus met daad en woord. Van af 1887 was hij op Java werkzaam, en hij is er gestorven 10 Aug. 1932.

Een maand later, 20 Sept., werd ds. C. de Bruyn, die na zijn emeriteering te Oegstgeest woonde, opgeroepen in de eeuwige rust.

Ds. de Bruyn was de man van Soemba. Meer dan 25 jaren, in welken tijd hij slechts éénmaal met verlof naar Nederland kwam, werkte hij aan de kust van het eiland Soemba onder de Savoneezen, stil en getrouw en met een hart vol liefde. Hij sloeg niet op de groote trom, hij deed de kerken niet van groote dingen spreken, maar hij ging al die jaren rustig zijn weg, als een herder, die het woord van zijn Heiland in het hart had geschreven over de andere schapen, die ook moeten worden toegebracht.

Hij en zijn vrouw hadden geen kinderen, maar toch waren zij niet kinderloos. Hoevele kinderen zij in het Evangelie geteeld hebben, weten wij niet, maar het staat vast, dat deze trouwe herder er velen heeft mogen leiden naar Jezus.

Soemba zag hem noode vertrekken; hoewel jongere en sterkere krachten naar voren kwamen, bleef hij toch de eerste, bleef hij „Vader de Bruyn”, ook voor de zendingsarbeiders op het eiland.

De Heere vergunde het hem, dat hij het zaad

gangers, ook de aankondiging van den Messias, wiens komst door het nationaal herstel van Israël moet worden voorbereid. Maar waarin deze profeet zich van zijne voorgangers onderscheidt, en waardoor wij bij hem duidelijk den voortgang van de Goddelijke openbaring aanschouwen, is, dat hij nu in de meest onduidelijke termen uitspreekt dat het karakter van de Messiaansche toekomst zich van den tijd en van de bedeeing, waarin hij met zijn volk leefde, zal onderscheiden, doordat het zuiver geestelijk is en er dan van den schaduwwachten en zinnebeeldigen dienst der ceremoniën, zooals die in de Mozaïsche wet geregeld was, geen sprake meer zal zijn. Jeremia kondigt dat aan in de veelzeggende uitspraak dat er in de toekomst geen ark meer zal zijn, en dat er dan ook geen ark meer zal noodig zijn. In deze uitspraak omtrent de ark, die toch het middelpunt, het hart van den geheelen ceremonieelen eeredienst vormde, kunnen wij niets anders lezen, dan dat die gansche dienst zelf slechts tijdelijk en voorbijgaand is, en eenmaal geheel zal worden te niet gedaan. Trouwens op een andere plaats spreekt dezelfde profeet ook van het Nieuwe Verbond, dat in de plaats van dat van Sinaï treden zal.

Kort nadat Jeruzalem gevallen is, treedt de profeet Obadja op met een verpletterende aanklacht tegen Edom, dat zich in Juda's ondergang met schandelijk leedvermaak heeft verheugd, maar deswege door Gods wreken den arm zal worden getroffen. Ook hij spreekt hierin van Juda's terugkeer, in tegenstelling met het vernietigend oordeel dat over Edom zal gaan, en verkondigt dan verder hoe juist dat herstelde Israël in later tijd nog weer als instrument in 's Heeren hand zal dienen om het al zoo zwaar getuchtigde Edom geheel te niet te maken. Een profetie, waarvan de vervulling te zien is in het optreden van de Hasmoneen, die onder den koning Johannes Hyrcanus I (126 voor Chr.) aan het nationaal bestaan van Edom definitief een einde hebben gemaakt.

Een andere tijdgenoot van Jeremia is Ezechiël, die met den koning Jojachin in 597 voor Chr. naar Babel is gevoerd en daar onder zijn medeballingen is opgetreden als profeet om eerst in 's Heeren naam aan alle valsche verwachtingen een einde te maken en den wissel ondergang van Jeruzalem aan te kondigen, en daarna, toen Jeruzalem door de Babyloniërs ingenomen was, weer van Israël's herstel te gewagen. Ook hij profeteert dan van den terugkeer uit de ballingschap, en ook hij verkondigt de komst van den Messias, juist zooals reeds zijne voorgangers hebben gedaan. Maar nu zijn bij hem twee nieuwe momenten, waarop de bijzondere aandacht vallen moet. Het eerste is de aankondiging van Gog, die tegen het in zijn land teruggekeerde Israël

zag o
ook h
orde
maar
hem
En
Bakke
Hij
en te
Keboe
hij ni
Zijn
verbor
Hij
te Hee
die h
Lang
1893
Sneek
de Fri
hart m
land E
hij he
bener
Heel
in 189
dienaa
stem v
der cla
vreugd
wat h
bewoge
ons ar
schuld
oemen
hem te
besliss
In h
dr. Bak
toesten
deeling
malige
kozen,
geschik
in één
af aan
Het
den vo
in Keb
over d
in het

zal op
ten on
we in
dynasti
gewelde
kennen
en relig
einde
gaan to
maar c
Makkab
is gesla
heeft g
zinnebe
ling in
in de
bij het
een gro
gebicken
aanwijz
overdra
niet ten
nog toe
worden
Na E
keftijd
voerd
einde v
innemin
aansluit
de 70
om nu
doen ir
bede he
waarin
profetie
vuld, m
terugke
tenietm
vulling
tot star
in de
Messias
tempel
het Jod
— ande
rekening
woesting
Israël n
heele er
en van
wachting
moet zie
dat in d
is te zie
Nevem
trent he